

Σεμινάρια ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων
Σεπτέμβριος 2016

Μάθημα: Λογοτεχνία

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ

2

- Αναδομημένα ΑΠ Λογοτεχνίας Α' και Β' Λυκείου
- Λογοτεχνικό Βιβλίο Α' και Β' Λυκείου
- Ένταξη διηγημάτων και ποιημάτων Τουρκοκυπρίων στο ΑΠ Λογοτεχνίας Γυμνασίου-Λυκείου
- Οι αλλαγές στη διδακτική και στην αξιολόγηση του μαθήματος στο Λύκειο:
  - ✓ συνανάγνωση / συνεξέταση
  - ✓ αδίδακτο κείμενο
  - ✓ ένταξη των λογοτεχνικών όρων στην αξιολόγηση

1. Αναδομημένα ΑΠ Λογοτεχνίας Α' και Β' Λυκείου

3

- Από φέτος τίθενται σε ισχύ τα ΑΠ Λογοτεχνίας Α' και Β' Λυκείου:
<http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/themata/logotechnia/index.html>
- Αλλαγές:
  - α) εισαγωγή **αδίδακτου κειμένου** στα εξεταστικά δοκίμια Λογοτεχνίας
  - β) **συνανάγνωση**: λειτουργικό μέρος της διδασκαλίας
  - γ) εισαγωγή των **λογοτεχνικών όρων** στην αξιολόγηση (με μεγαλύτερη έμφαση σε σχέση με ό,τι γινόταν μέχρι τώρα)

1. Αναδομημένα ΑΠ Λογοτεχνίας Α' και Β' Λυκείου 2

4

- Για το πρόσθετο διδακτικό υλικό (τάξεις Α' και Β' Λυκείου), βλ. Συμπληρωματικό διδακτικό υλικό: http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/did_yliko_a_lyk.html (Α') και http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/did_yliko_b_lyk.html (Β'): Με εξαίρεση το Ανθολόγιο κειμένων – Ειδική έκδοση Υ.Α.Π. 2016 [Λογοτεχνία Προσανατολισμού-Εμβάθυνσης], τα υπόλοιπα κείμενα (που έχουν ήδη αναρτηθεί), είναι διαθέσιμα μόνο σε ηλεκτρονική μορφή: Θα εκτυπώνονται σε κάθε σχολείο, με ευθύνη του ΣΒΔ.

2. Λογοτεχνικό Βιβλίο Α' και Β' Λυκείου

5

- Τα νέα λογοτεχνικά βιβλία Α' και Β' Λυκείου (βλ. ΑΠ Λογοτεχνίας), με έγκριση της αρμόδιας αρχής, θα αρχίσουν να διδάσκονται από το σχολικό έτος 2017-2018.

3. Διηγήματα και ποιήματα Τουρκοκυπρίων

6

- Από τη σχολική χρονιά 2016-2017, συμπεριλαμβάνονται στα Αναλυτικά Προγράμματα Λογοτεχνίας και λογοτεχνικά κείμενα Τουρκοκύπριων λογοτεχνών.

Για τα κείμενα και την κατανομή τους κατά τάξη, βλ. «Κατάλογος κειμένων Τουρκοκύπριων λογοτεχνών»:
http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/did_yliko_b_gym.html

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 1

7

4.1. Η συνανάγνωση στο πλαίσιο του ΑΠ Λογοτεχνίας:

- ✓ εναλλακτικοί όροι: συνεξέταση, σύγκριση, αντιπαραβολή
- ✓ σύγκριση κειμένων ομοειδών ή άλλου γένους (ποιημάτων, πεζογραφημάτων, θεατρικών κειμένων), είτε σύγχρονων μεταξύ τους είτε διαφορετικής περιόδου
- ✓ Γιατί γίνεται η συνανάγνωση / σύγκριση των κειμένων;

Ενδεικτικοί λόγοι:

-Για να κατανοήσουν οι μαθητές/-τριες τον διάλογο μεταξύ των κειμένων σε ποικίλα επίπεδα (π.χ. θεματικό, αξιακό, υφολογικό κλπ.). (Βλ. *Συνοπτικό Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας*, 2010, σ. 74:

http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/analytika_programmata.html)

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 2

8

-Για να καταδειχθεί η ιστορικότητα και η διαχρονική εξέλιξη των θεμάτων και των τρόπων της λογοτεχνικής δημιουργίας αλλά και η **διαλογική σχέση (εμφανής ή μη)** των κειμένων γύρω από τον ίδιο θεματικό άξονα, εκφραστικό τρόπο κλπ. Βλ. Συνοπτικό Πρόγραμμα Σπουδών (2010), 94:
http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/analytika_programmata.html · Jeremy Hawthorn, *Ξεκλειδώνοντας το κείμενο* (μτφρ. Μ. Αθανασοπούλου), Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1995, 180-185.

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 3

9

- Για να αντιληφθούν τις ποικίλες όψεις και διαστάσεις της πραγματικότητας, όπως αυτή αναπαρίσταται στα λογοτεχνικά κείμενα.
- Για να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη
- ✓ **Τι αλλάζει στη μεθόδευση της συνανάγνωσης;**
- Δεν αντιμετωπίζουμε το ένα κείμενο ως «βασικό» και το άλλο ως «παράλληλο». Η σύγκριση των κειμένων καθίσταται λειτουργικό μέρος της διδασκαλίας και της αξιολόγησης. (Βλ. Σεμινάρια ΕΜΕ Μαρτίου 2015):

http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/imerides_seminaria_synedria.html

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 4

- ✓ Πότε αρχίζει η συνανάγνωση;
- Αν τα κείμενα που διδάσκουμε είναι μικρής έκτασης και εύληπτα, στην ίδια διδακτική περίοδο.
- Αν τα κείμενα είναι εκτεταμένα, προηγείται η απαραίτητη επεξεργασία του πρώτου κειμένου και μετά αρχίζει η σύγκριση.
- Σε καμιά περίπτωση δεν περιοριζόμαστε σε επιφανειακή σάρωση των κειμένων ως προς τις ίδιες πάντοτε παραμέτρους. Οι παράμετροι καθορίζονται ανάλογα με τα εκάστοτε κείμενα.

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 5

- ✓ Συνανάγνωση και ιστορική-γραμματολογική διάταξη της ύλης (Λύκειο):
- Η σύγκριση και αντιπαραβολή των κειμένων να γίνεται κατά τρόπο που να μην αναιρεί ούτε να υποβαθμίζει την ιστορική-γραμματολογική διάταξη της ύλης.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ: 1. Πώς οργανώνω (στην Α' Λυκείου) τη συνανάγνωση *Ερωτόκριτου* και ομόθεμων ή ομότροπων ποιημάτων, λ.χ. του Δ. Σολωμού ή του Γ. Σεφέρη, και τι επιδιώκω με αυτήν;

2. Πώς μεθοδεύω τη σύγκριση ποιημάτων, στην περίπτωση που «συνομιλούν», χωρίς αυτό να είχε επιδιωχθεί από τους δημιουργούς τους: π.χ. Ν. Βαγενάς, «Η τέλεια τάξη» - Γ. Μαρκόπουλος «Ωδή στον παίκτη της ΑΕΚ και της Εθνικής Χρήστο Αρδίζογλου» (Β' Λυκείου); http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/did_yliko_b_lyk.html

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 6

- Ανάλογα με τα εκάστοτε κείμενα και τους δείκτες επιτυχίας και επάρκειας που επιλέγουμε, καθορίζουμε εκ των προτέρων τους **άξονες συνανάγνωσης / συνεξέτασης** (θεματικούς, μορφολογικούς, αφηγηματολογικούς, υφολογικούς, αξιακούς κλπ.) και επικεντρωνόμαστε σε αυτούς. (Βλ. Δημήτρης Αγγελάτος, «Σύγκριση και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις στη Συγκριτική Φιλολογία», *Σύγκριση / Comparaison* 15 (2004) 45-54 (ιδίως: 47): <http://gcla.phil.uoa.gr/gr/page5.html>
- Επιστέγασμα της συνανάγνωσης η αξιολόγηση, προφορική και γραπτή (άλλοτε των κειμένων που συνεξετάστηκαν στην τάξη, άλλοτε του γνωστού με ένα αδίδακτο).
- Ανάδειξη όχι μόνο του «διαλόγου» μεταξύ των κειμένων, αλλά και του «διαλόγου» ανάμεσα στη Λογοτεχνία και στις άλλες τέχνες και τα άλλα γνωστικά αντικείμενα.

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 7

- **Διαθεματικότητα**

« Αναγκαιότητα για **ολιστική γνώση**, με γνώμονα τη συνάφεια [...] των εκφραστικών μέσων και «τρόπων» της λογοτεχνίας με άλλες μορφές τέχνης (θέατρο, κινηματογράφος, εικαστικές τέχνες, μουσική κ.ά.), αλλά και την επιβεβλημένη «διαθεματική» της διασταύρωση με άλλα γνωστικά αντικείμενα (Γλώσσα, Ιστορία, Κοινωνιολογία, Ψυχολογία, Φιλοσοφία, Αισθητική/Θεατρική αγωγή κλπ.)» (Βλ. *Εκτενές Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας*, 2009, σ. 14: http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotecniahnia/analytika_programmata.html , Αγγελάτος, ό.π.).

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 8

- **Συνανάγνωση: Ενδεικτική βιβλιογραφία (1)**
- ✓ Αφροδίτη Αθανασοπούλου – Αλέξανδρος Μπαζούκης, «Το Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας στη Δημόσια Εκπαίδευση της Κύπρου [...]»:
Συλλογικό, *Η νεοελληνική λογοτεχνία σήμερα: Κοινωνία και Εκπαίδευση*, Αθήνα, Τμήμα Φιλολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, ΕΚΠΑ, 2015: 30-79 (ιδίως: 60-61. Βλ. σημ. 37: σσ. 60-61 για πρόσθετη βιβλιογραφία): <http://tonephil.phil.uoa.gr/>

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 9

- **Συνανάγνωση: Ενδεικτική βιβλιογραφία (2)**
- ✓ Τζίνα Καλογήρου, «Στον ιστό των κειμένων: Η αξιοποίηση της διακειμενικότητας στη διδασκαλία της λογοτεχνίας»:
<http://www.pi.ac.cy/synedriodidaktikislogotexnias2011/>
- ✓ Ιωάννα Ναούμ, «Η συγκριτολογική οπτική στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση»: Συλλογικό, *Σελιδοδείκτες για την ανάγνωση της λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2015, 183-193:
<http://www.greeklanguage.gr/node/998>

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 10

16

- Συνανάγνωση: Ενδεικτική βιβλιογραφία (3)
- ✓ Ευαγγελία Φρυδάκη, *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, Αθήνα, Κριτική, 2003, 158-160.
- ✓ Leon Somville, «Διακειμενικότητα»: M. Delcroix – F. Hallyn, *Εισαγωγή στις σπουδές της λογοτεχνίας* (μτφρ. Ι. Ν. Βασιλαράκης), Αθήνα, Gutenberg, 2000, 144-167.

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 11

17

4.2. Το αδίδακτο κείμενο

- ❖ Εισαγωγή αδίδακτου κειμένου στην αξιολόγηση των μαθητών. Για την εφαρμογή στο Γυμνάσιο, βλ. Οδηγός Εκπαιδευτικού Α', Β', Γ' Γυμνασίου, σ. 4:
http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotecnha/analytika_programmata.html
- ❖ Στόχοι: Ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και των δεξιοτήτων του επαρκούς αναγνώστη. Αποφυγή αποστήθισης και αναπαραγωγής στερεότυπων απαντήσεων: Βλ. *Εκτενές Πρόγραμμα Σπουδών* (2009), σ. 55:
http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotecnha/analytika_programmata.html

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 12

18

- **Κριτήρια επιλογής άγνωστου / αδίδακτου κειμένου:**
  - **Έκταση:** Μικρή, κατάλληλη ανάλογα με τον χρόνο
  - **Συνάφεια:** Να παρουσιάζει υψηλό βαθμό συνάφειας και όχι μια αόριστη σχέση με το διδαγμένο κείμενο.
  - **Βαθμός δυσκολίας:** Να είναι εύληπτο για τον μέσο μαθητή /-τρια
  - **Άξονες συνανάγνωσης:** Να είναι κατάλληλο για ερωτήσεις, με βάση άξονες συνανάγνωσης που ήδη δοκιμάστηκαν στην τάξη (π.χ. θέμα, ύφος, σχήματα λόγου, πρόσωπα / χαρακτήρες, αφηγηματικές τεχνικές, αφηγηματικοί τρόποι, αξίες κλπ.).

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 13

19

- 4.3. Για την ένταξη των λογοτεχνικών όρων στην αξιολόγηση
  - Δεδομένου ότι κύριος σκοπός του μαθήματος είναι η δημιουργία επαρκών αναγνωστών που απολαμβάνουν αισθητικά τη Λογοτεχνία:
    - Δεν χρησιμοποιούμε τα λογοτεχνικά κείμενα ως μέσα για τον λογοτεχνικό γραμματισμό των μαθητών/-τριών.
    - Αντίθετα, χρησιμοποιούμε τους λογοτεχνικούς όρους και τον λογοτεχνικό γραμματισμό ως μέσα για την

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 14

20

επίτευξη των κύριων σκοπών του μαθήματος.

□ Επομένως:

- ❖ Ιεραρχούμε τις ερωτήσεις μας, από τις απλές στις σύνθετες.
- ❖ Υποβάλλουμε ποικιλία ερωτήσεων, από ερωτήσεις περιεχομένου έως ερωτήσεις για συνεξέταση μορφής-περιεχομένου, με έμφαση στις δεύτερες. Σε αυτές εντάσσουμε τους αναγκαίους λογοτεχνικούς όρους, τους οποίους ήδη έχουμε διδάξει στους μαθητές/-τριες, σε συνάρτηση με τα κείμενα.

ΛΕΞΙΚΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- Ιωάννης Παρίσης-Νικήτας Παρίσης, *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*, Αθήνα, ΟΕΔΒ, 2009
<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A111/683/4522,20474/>
- Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας: Ψηφίδες – Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας
http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html
- Θησαυρός Λογοτεχνικών Όρων (ΠΟΘΕΓ)
<http://www.potheg.gr/Treasure.aspx?lan=1>

ΛΕΞΙΚΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΣΕ ΕΝΤΥΠΗ ΜΟΡΦΗ

- Μ. Η. Abrams, *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*, Αθήνα, Πατάκης, 2005.
- J. A. Cuddon, *Λεξικό λογοτεχνικών όρων και θεωρίας της λογοτεχνίας*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2010.
- Γερ. Μαρκαντωνάτος – Γ. Σακελλαριάδης, *Λεξικό λογοτεχνικών όρων*, Θεσσαλονίκη, Μαλλιάρης-Παιδεία, 1980.
- [Συλλογικό], *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας. Πρόσωπα, έργα, ρεύματα, όροι*, Αθήνα, Πατάκης, 2007. (Υπάρχει και σε μορφή e-book).

4. Οι αλλαγές στη διδακτική του μαθήματος 15

23

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

A. ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ (ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ):

<http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/axiologisi.html>

Σχολιασμός του δειγματικού εξεταστικού δοκιμίου:

1. Είδη ερωτήσεων
2. Ένταξη λογοτεχνικών όρων στις ερωτήσεις
3. Άξονες συνανάγνωσης αδίδακτου με διδαγμένα κείμενα
4. Άγνωστο κείμενο: Πληρούνται τα κριτήρια επιλογής αδίδακτου κειμένου;

B. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ: *Ρίμες Αγάπης*

Κριτήρια επιλογής των κειμένων για συνανάγνωση. Άξονες σύγκρισης.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Λογοτεχνία – Επιμόρφωση φιλολόγων 2016-2017

24

- Προαιρετικό σεμινάριο Π.Ι. Θέμα:
«Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο Λύκειο: Αναδομημένα Προγράμματα Σπουδών. Εμφάσεις και μεθοδολογικές προσεγγίσεις»
- Ημερίδα για τη Διδακτική της Λογοτεχνίας στο Λύκειο
- Επισκέψεις ΕΜΕ και Συμβούλων στα σχολεία: Δειγματικά μαθήματα, συνδιδασκαλίες, Κοινή Κενή κλπ.
- Ιστοσελίδα Λογοτεχνίας: Ανάρτηση επιμορφωτικού υλικού.
Βλ.

<http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/themata/logotechnia/index.html>